Sydsträckande amiraler (Vanessa atalanta L.) på södra Öland

[South migrating Red Admirals (Vanessa atalanta L.) on southern Öland]

LARS IMBY

Vid ett besök på södra Öland i slutet av september 1991 kunde en mycket intressant iakttagelse göras, nämligen sydsträckande amiraler (*Vanessa atalanta* L.). Inom loppet av några förmiddagstimmar den 28 september iakttogs minst 140 individer, speciellt på Schäfferiängarna i Ottenbyområdet. Samtliga flög mycket målmedvetet söderut eller snarare i sydvästlig riktning eftersom de tenderade att följa stranden här på öns sydöstra del. Flera sågs också vika av rent söderut och fortsätta över vattnet så långt man kunde följa dem med kikare. Eftersom jag haft tillfälle att uppleva stora sträck av den närbesläktade tistelfjärilen (*Cynthia cardui* L.) i Medelhavsområdet, främst i Israel, har jag fått en viss vana att ganska säkert kunna avgöra på de enskilda individernas flygsätt huruvida de är på migration eller inte.

Fig. 1. Amiral. Foto: Lars Imby. Red Admiral.

Klart är att ädelfjärilar (familj Nymphalidae) som amiraler och andra sk aktivt migrerande fjärilar liksom även naturligtvis de med vindar transporterade sk passivt vandrande arterna endast förflyttas under gynnsamma väderbetingelser. I Nordeuropa är därför större vandringsrörelser normalt ovanliga. Påpekas bör också att migrationer, i synnerhet passiva, kan drabbas av totala katastrofer pga ändrade väderbetingelser. Den aktuella dagens väder var dock minst sagt fördelaktigt på hela Öland med klart solsken, drygt 15 grader och i stort sett helt vindstilla – det sistnämnda inte minst viktigt i sammanhanget. Både dagen innan och efter var betydligt blåsigare och inga av de många amiraler som observerades då var på någon form av sträck.

Publicerade uppgifter rörande sydsträckande fjärilar är förvånansvärt få om man bortser från alla de som berör den välbekanta monarkens (*Danaus plexippus* L.) vandringar i Nordamerika. De enda vederhäftiga uppgifter som jag hittat publicerade i ämnet från Sverige är de mycket intressanta och klarsynta funderingar över sydsträckande fjärilar, i synnerhet amiral, som gjorts av Danielsson (1989). I Europa i övrigt finns bland annat undersökningar av sydsträckande vitfjärilar (familj Pieridae) publicerade från England (Baker et al. 1980). En omfattande sammanställning om de stora vandrande europeiska svärmarna har gjorts av Reinhardt & Harz (1989). Det primära i diskussionerna rörande vandringar i dessa arbeten är dock inte syd–nordsträck utan snarare att dessa arter har olika uppehållsorter under de olika årstiderna på grund av torktider kombinerat med extrem sommarvärme. Vandringar kan därför ske i alla riktningar beroende på art och tidpunkt på året. Vad beträffar åkervindesvärmaren (*Herse convolvuli* L.) och gammaflyet (*Autographa gamma* L.) spekulerades det om tänkbara sydsträck från Danmark redan så tidigt som 1960 (Hoffmayer 1960). Gullander (1963) lämnar andrahandsuppgifter på observerat sannolikt sydsträck av stor dagsvär-

mare (*Macroglossum stellatarum* L.) i Mellaneuropa.

De få publikationerna torde kunna förklaras med att fenomenet med sydsträck faktiskt är mycket ovanligt förekommande och inskränker sig till kanske endast vissa grupper av individer och/eller vid extremt gynnsamma klimatbetingelser. Förutom de ovannämnda exemplen på vandrande nattflygande arter bör även dagfjärilar som kommer till ljus under natten vara på migration (jfr. Ryrholm & Källander 1983) men i vilken riktning är förstås svårt att avgöra i dylika fall. En intressant observation av amiral på ljus 1991 kan antas röra sig om sydsträck eftersom fyndet gjordes så sent som långt in i oktober (Göran Palmqvist, pers. medd.).

Den gängse uppfattningen bland initierade är annars att arter som amiral, tistelfjäril m fl invandrande fjärilar blir kvar och omkommer under sina försök att övervintra här i norr. Med dagens kunskap kan man dock varken styrka eller vederlägga detta antagande. Uppenbart är att ett mindre antal individer av de s k aktivt migrerande arterna återvänder mot söder åtminstone vissa år om vädret är tillräckligt gynnsamt. Detta stöds också av flera inofficiella uppgifter lämnade av ornitologer, vilka påstår sig ha sett sydflygande amiraler vid strategiskt belägna kustlokaler, bl a Falsterbo och Ottenby. Det är dock fortfarande helt obekant hur långt de kommer och mer exakt i vilken riktning de egentligen flyger.

Tack

Avslutningsvis vill jag ta tillfället i akt och tacka Jan Danielsson för viktig information rörande egna observationer och andra tips i ämnet. Ett tack riktas också till Nils Ryrholm, Håkan Elmquist och Göran Palmqvist som alla bidragit med värdefulla upplysningar, bland annat om litteratur och fältobservationer.

Litteratur

Baker, R., Angel, H., Angel, M., Cherfas, J., Mather, J.G. & Morris, P. 1983. Flyttning – En naturens strategi för överlevnad. Belgien.

Danielsson, J. 1989. I naturen. – Aftonbladet 29 oktober 1989.

Gullander, B. 1963. Nordens svärmare och spinnare. Stockholm.

Hoffmayer, S. 1960. De Danske Spindere. 2. udgave, Aarhus.

Reinhardt, R. & Harz, K. 1989. Wandernde Schwärmerarten. Wittenberg Lutherstadt (A. Ziemsen Verlag).

Ryrholm, N. & Källander, K. 1986. Nattmigrerande dagfjärilar inom familjen Nymphalidae. – Ent. Tidskr. 107:107–109.

Summary

At least 140 south migrating Red Admirals (*Vanessa atalanta* L.) were seen on southern Öland on 28.9 1991. The weather was extremely favourable with clear sunshine and no winds at all. Apparently, all the Red Admirals were migrating on southern Öland this special day. No specimens were seen migrating the days before or after, when the weather was less favourable.

Lars Imby, Kvarnhagsgatan 42,
S-165 54 Hässelby.